

Євген Олесницький. Сторінки з мого життя / Упорядники М. Мудрий, Б. Савчик; автор вступної статті О. Аркуша; автор приміток та коментарів М. Мудрий.— Львів: Вид-во „Медицина і право“, 2011.— 432 с., іл.

Спогади Євгена Олесницького, вперше опубліковані в 1935 р., є важливим джерелом до історії українського національного руху в Галичині другої половини XIX ст. Друге перевидання* складається зі вступної статті Олени Аркуші, тексту спогадів, приміток та коментарів Мар'яна Мудрого, словника рідковживаних слів і галицизмів, кількох показників (іменного, географічного, організації і установ, періодичних видань).

Світогляд Є. Олесницького, як свідчить текст спогадів, почав формуватися у родині національно свідомого греко-католицького священика, відтак продовжив розвиватися в середовищі шкільної та студентської молоді. У Львові майбутній правник і політик зблизився з В. Барвінським та редакцією газети „Діло“, претендентом на лідерство в національній справі К. Левицьким, засновником львівської школи в українській правничій науці О. Огоновським та іншими громадсько-політичними діячами. Чи не найбільший вплив на формування світогляду Є. Олесницького мав Іван Франко, з яким він познайомився ще студентом університету на лекціях з української літератури О. Огоновського. Згодом знайомство переросло в дружні взаємини і творчу співпрацю. Незаперечним авторитетом став економіст і статистик В. Навроцький, який своїми працями на економічну тематику в газеті „Діло“ справив „велике вражіння“ на молодого діяча.

Як політик, Є. Олесницький відіграв чільну роль у діяльності Української національно-демократичної партії. Отримавши мандат посла до Галицького сейму (1900) та Австрійського парламенту (1907), він очолив український сеймовий клуб, працював у численних комісіях, розробляв законопроекти, орієнтовані на розвиток краю. „До протестаційних промов Олесницького прислухалася тоді вся наша країна,— писав Ілля Витанович,— з запертим віддихом слухали його й ті, проти яких звертав він вістря своїх гострих слів, бо рівного йому бесідника не було тоді на галицькій землі, бо він був геніальним народним трибуном“¹.

Є. Олесницький гостро й безкомпромісно засуджував угодовство прихильників „нової ери“, безпринципність і хрунівство українців Долинського повіту, попократію консервативного духовенства на чолі з святоюрцями-москвофілами. Він не боявся назвати митрополита Йосифа Сембратовича великим реакціонером і ворогом усякого поступу, професора університету, відомого історика І. Шараневича — страшним боягузом, а лідера москвофільської течії І. Наумовича — політиком, який за винагороду служив як австрійській, так і російській владі.

Водночас Є. Олесницький не скупився на високі оцінки діяльності тих діячів, які дбали про

українську справу. Будучи найвпливовішою особою української громади Стрийщини, заступником голови Стрийської повітової ради, керівником Шадничо-позичкової каси, товариства „Народний дім“ і філії „Просвіти“, він встановив приятельські стосунки з професором гімназії Іваном Вахняніном („душею національного починку“), гімназійним катехитом о. Юліаном Федусевичем („гарячим і невтомним народним діячем“), о. Олексою Бобикевичем („чоловіком дуже ідейним, з чуткою поетичною вдачею, свідомим українцем“).

У публіцистиці Є. Олесницького спочатку переважали політичні та правові проблеми тогочасного життя, згодом він почав схилитися до написання ґрунтовних статей на економічні теми. Його правові, соціально-економічні есе, статті й полемічні виступи відзначалися глибокою фактологічною основою, незаперечною силою аргументації та блискучою стилістикою викладу.

Є. Олесницький доклав чимало зусиль, щоб перетворити товариство „Просвіта“ з освітнього на освітньо-економічне. Він підготував новий статут цієї громадської організації, а 20 серпня 1893 р. на зборах філії в Стрию представив нову економічну програму. У ній автор наголошував: кожен, хто бореться за оборону свого краю, мусить бути незалежним, а господарська, економічна незалежність є передумовою всебічного українського національного розвитку. Програма складалася з двох частин. Перша була політичною і стосувалася розширення конституційних прав селянства, зменшення податкового тягаря, надання допомоги малоземельним селянам, організації землеробського шкільництва, проведення реформ в аграрній сфері. Друга частина містила плани економічної самоорганізації села, зокрема створення господарських спілок, читалень, крамниць, організацію гуртової торгівлі збіжжям, розвиток народних промислів тощо.

1894 р. Є. Олесницький заснував у Стрию Руську задаткову касу. „Заложення цієї каси, в яку вложив я багато власного гроша і котру довгі літа у кожній потребі рятував власним кредитом,— згадував він,— розпочали ми в Стрию нашу третю організаційну задачу. По організації політичній і просвітній прийшла черга на економічну. Та на кожній ділянці трудилися ми рівночасно і щораз більше інтенсивно, бо щораз більше потреба було тої роботи в нашій повіті“ (С. 268).

Багато уваги Є. Олесницький приділяв організації кооперативного молочарства. „Батьком“ молочарської справи на Стрийщині небезпідставно вважають композитора і хорового диригента о. Остапа Нижанківського, котрий взявся за молочарсь-

* Перше перевидання здійснене 2007 р. за ініціативи та фінансової підтримки кредитної спілки „Вигода“ в Стрию.

¹ Витанович І. Світлий пам'яті великого організатора українського села (В 20-літню річницю смерті д-ра Євгена Олесницького) // Сільський господар. Календар.— Львів, 1937.— С. 47.

ку кружлівку саме під впливом Є. Олесницького. Завдяки його зусиллям 1907 р. в Стрию створено Крайовий молочарсько-господарський союз, який своїм завданням визначив організацію товариств і молочарень, їх технічне оснащення, пошук ринків збуту для продукції молочарських кооперативів.

Є. Олесницький став одним із організаторів Просвітньо-економічного конгресу у Львові (1—2 лютого 1909 р.), Першої хліборобської виставки в Галичині (в Стрию 19—28 вересня 1909 р.), Надзвичайних зборів Крайового господарського товариства „Сільський господар“ (у Стрию 23 жовтня 1909 р.). Останні заслухали його доповідь „Задачі нашої краюї хліборобської організації“, схвалили новий статут та обрали його головою товариства.

1912 р. Є. Олесницький разом з однодумцями створив Спільку збуту збіжжя та Крайовий союз для хову і збуту худоби, який до Першої світової війни відігравав роль регулятора цін на худобу і, таким чином, захищав українське селянство Галичини від остаточного розорення. Крім того, Є. Олесницький співпрацював з керівництвом таких українських господарських установ, як Крайовий ревізійний союз, „Дністер“ та Земельний гіпотечний банк.

Дбаючи про піднесення культурно-освітнього рівня народу, Є. Олесницький, як свідчать його „Спогади“, активно займався видавничою діяльністю. У 1889—1893 рр. він разом із К. Паньківським і В. Масляком видавав часопис „Зеркало“, разом із І. Франком та В. Нагірним організував видання творів В. Навроцького. 1884 р. власним коштом заснував видавництво „Русько-українська бібліотека“, в якому друкував твори І. Нечуя-Левицького, В. Барвінського, О. Стороженка, Ю. Шнайдер, І. Франка, О. Кониського, А. Свидницького, Г. Цеглинського, С. Руданського. У 1889 р. разом із К. Левицьким і А. Горбачевським започаткував видання першої в Галичині української правничої газети „Правнича часопись“. У плани діяча входила підготовка спільно з С. Томашівським, С. Рудницьким

і М. Лозинським наукового видання „Про український народ“ для пропагування української справи в Європі.

Є. Олесницький увійшов в історію української культури і як визначний театральний діяч, який пропагував не тільки зразки світової й української класики, а й твори галицьких і буковинських авторів (С. Воробкевича, Г. Цеглинського, К. Устияновича, О. Огоновського, О. Барвінського). Щоб опера М. Лисенка „Різдвяна ніч“ була поставлена у Львівському театрі, ще з 1888 р. листувався з композитором. На кошти, зібрані Крайовим комітетом будівництва українського театру у Львові, який Є. Олесницький очолював спільно з К. Левицьким і В. Шухевичем, у 1914—1916 рр. споруджено будинок Музичного інституту ім. М. Лисенка, на сцені якого згодом відбувалися українські театральні вистави.

Діяльність Є. Олесницького не обмежувалася лише Стрийщиною та Галичиною. Поряд з подорожами країнами Західної Європи він неодноразово відвідував Наддніпрянську Україну (у 1894, 1899, 1904, 1912, 1913 рр.), де встановив контакти з місцевими діячами, співпрацював у часописі „Украинская жизнь“, організував в Галичині 500 передплатників на підтримку часопису „Київська рада“.

У „Сторінках з мого життя“ представлено цікавий і насичений образ українського буття в Галичині в другій половині XIX ст. На жаль, Є. Олесницький, який брав участь у розв'язанні найактуальніших проблем галицьких українців, довів свої спогади лише до 1897 р.— часу, коли його політична кар'єра набула зрілого характеру. І. Витанович у доповіді на вечорі товариства „Сільський господар“ (27 жовтня 1937 р.), присвяченому 20-тим роковинам від смерті політика, назвав його одним з найбільших провідників національного життя, найвидатнішим організатором українського села, порівнюючи з Мойсеєм, який „помер перед обіцяною землею, до якої провадив громаду“.

Степан ГЕЛЕЙ

Леонід Рудницький. Світовий код українського письменства. Вибрані літературознавчі статті й дослідження.— Івано-Франківськ, 2010.— 334 с.

„Нічого не може бути кращого, як заглиблюватися у тексти визначних письменників, відкривати для себе нових авторів і втішатися їхніми творами“,— ці слова українського літературознавця із США, академіка НАН України, почесного доктора (honoris causa) кількох українських університетів, професора Леоніда Рудницького можна вважати своєрідним ключем до його успішних розкодувань творів української та світової літератури. В центрі наукових досягнень українського письменства для Л. Рудницького завжди був Іван Франко та його доба, з якої дослідник мовби етимологічно, сходженням вгору, наближаючись до наших часів через творчість Василя Стефаника, Володимира Винниченка, піднімався до новітніших з'яв у літературі, зокрема, до творчості Дмитра Чижевського, Юрія Клена, Остапа Тарнавського, Святослава Гординського, Василя Стуса, Дмитра Павличка, Івана Драча та багатьох інших.

Маршрут наукових зацікавлень в європейській літературі до Генріха фон Кляйста, Ф. Грільпарцера, Г. Гейне, Й. В. Гете і Р. М. Рільке, до давнього німецького епосу та явищ романтизму Л. Руд-

ницькому так само проклав Іван Франко. Цього, зрозуміло, вимагала багатолітня праця над фундаментальною монографією „Іван Франко і німецька література“. До речі, франкознавчі студії Л. Рудницького дають підстави йменувати його одним з найавторитетніших дослідників творчості великого Каменяра. Але шановний професор, будучи максималістом у самооцінках без вдаваної скромності, каже: „Я тільки аматор у франкознавстві, а Франко — це високий духовний космос. Я маленький у ньому. Справжні франкознавці мають ще тільки зрости“. Та не випадково саме дослідницькі праці Л. Рудницького в царині франкознавства високо поцінувала Україна: за них ще 1993 р. йому надано Премію імені Івана Франка.

У рецензованій книжці, до якої увійшли вибрані статті й дослідження Л. Рудницького, франкознавчій проблематиці відведено окремий розділ, який утворюють сім ґрунтовних компаративістичних студій про творчість Івана Франка. Особливо актуальним для сьогоденного читача є погляд ученого на інтерпретацію образу Галичини часів австро-угорського панування у Фран-